

**ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
KHOA LUẬT**

NGUYỄN THỊ VÂN

**HỢP ĐỒNG NHƯỢNG QUYỀN THƯƠNG MẠI
THEO PHÁP LUẬT VIỆT NAM TRONG BỐI CẢNH
HỘI NHẬP QUỐC TẾ**

Chuyên ngành : Luật Quốc tế
Mã số : 60 38 60

TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - 2011

**Công trình được hoàn thành
tại Khoa Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội**

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nông Quốc Bình

Phản biện 1:

Phản biện 2:

**Luận văn được bảo vệ tại Hội đồng chấm luận văn, họp tại
Khoa Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội.**

Vào hồi giờ, ngày tháng năm 201...

Có thể tìm hiểu luận văn

tại Trung tâm tư liệu - Thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài:

Nước ta đang trong quá trình hội nhập và tiến hành, công nghiệp hóa – hiện đại hóa đất nước. Quá trình này luôn phải bắt nguồn từ quá khứ lịch sử để từ đó có những quyết sách phù hợp với tâm lí, tính cách dân tộc. Lịch sử đóng vai trò sứ mệnh cao cả là nền tảng, là bộ đỡ cho dân tộc ấy phát triển. Và một bài học đặt ra là phải có định hướng như thế nào để giáo dục thế hệ trẻ về truyền thống dân tộc, về quá trình đấu tranh dựng nước và giữ nước. Vì thế tiểu thuyết lịch sử đã góp thêm một tiếng nói mới mẽ góp phần giáo dục làm cho mọi người hiểu biết, am hiểu sâu sắc hơn về lịch sử Việt Nam. Đúng như Hồ Chủ Tịch đã nói:

“Dân ta phải biết sử ta

Cho tường gốc tích nước nhà Việt Nam”

Lặng lẽ và cần cù lao động sáng tạo, năm 1993, bộ tiểu thuyết lịch sử gồm 4 tập: "*Bão táp cung đình*", "*Huyền Trân công chúa*", "*Thăng Long nổi giận*" và "*Vương triều sụp đổ*" được xuất bản lần đầu tiên. Mỗi cuốn sách nói về những nhân vật có vị thế của đời nhà Trần, có ảnh hưởng lớn đến lịch sử dân tộc. Bộ tiểu thuyết đã được trao giải "Bùi Xuân Phái - vì tình yêu Hà Nội" (2008). Đây là giải không phải thật sự tầm cỡ, nhưng những khao khát tìm hiểu, lý giải lịch sử và ý tưởng - muốn "văn học hoá lịch sử", bộ tiểu thuyết đã làm nên tên tuổi của nhà văn Hoàng Quốc Hải. Sau này ông viết thêm hai tập: "*Đuôi quân Mông - Thát*" (chống giặc Nguyên - Mông lần I) và "*Huyết chiến Bạch Đằng*" (chống giặc Nguyên - Mông lần thứ III). Do đó, "*Bão táp triều Trần*" gồm 6 tập. Hoàng Quốc Hải là một nhà văn "chín muội". Dịp kỉ niệm nghìn năm Thăng Long - Hà Nội, ông đã góp mặt với cái tuổi 73 (tuổi ta). Cách đây 20 năm, ở tuổi

ngoài "ngũ thập nhi tri thiên mệnh", ông cặm cụi mở những dòng đầu tiên về triều đại nhà Lý, sau khi đã hoàn thành cơ bản bộ tiểu thuyết về nhà Trần. Không có nhà Lý, sẽ không có một triều đại hiển hách võ công, rực rỡ văn hiến như nhà Trần. Thêm một lần nữa, ông lại lợi dụng lịch sử. Bộ tiểu thuyết gồm 4 tập: "*Thiên sư dựng nước*", "*Con ngựa nhà Phật*", "*Bình bắc đẹp nam*", "*Con đường định mệnh*", đã "lấy đi" của ông gần 20 năm cuộc đời, nói như Hoàng Quốc Hải là đã "dốc cả tâm lực và trí tuệ ra viết...".

Con đường "văn học hoá lịch sử" ấy là không thể khác khi nhà văn viết về lịch sử, nhất là trong hoàn cảnh nước ta, các bộ chính sử không nhiều, lại có phần giản lược, các nguồn dã sử, truyện dân gian và cái gọi là truyền thuyết, thần phả... nhiều khi cũng ngộ nhận và hoang đường. Đứng trước một nguồn tư liệu không lấy gì làm phong phú ấy, viết về lịch sử đòi hỏi nhà văn phải có bản lĩnh, sự hiểu biết sâu rộng tri thức, văn hoá và có cách nhìn khoa học của một nhà sử học.

Cả hai bộ tiểu thuyết "*Tám triều vua Lý*" và "*Bão táp triều Trần*" được xuất bản với hình thức đẹp, chất lượng bản in tốt như vậy là có sự góp công lớn, cùng sự "liều lĩnh" của nhà sách Vạn Niên - một nhà sách mới ra mắt đã dám chọn bộ sách không dễ kinh doanh như thế.

Rõ ràng đây là hai bộ sách đáng trân trọng - không phải là hai "lãng hoa" chào mừng đại lễ Thăng Long - Hà Nội nghìn năm - vì tác phẩm văn học đích thực không cần phải với lễ lạt, hội hè. Chỉ mong sao có nhiều bạn đọc bỏ công sức, bỏ thời gian để "*liều mình*" cùng tác giả...

Có thể nói, từ những thập niên cuối của thế kỉ XX, trong xu thế đổi mới toàn diện các lĩnh vực của đời sống xã hội, bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải đã trở thành một hiện tượng thu hút nhiều sự chú ý của độc giả.. Vì lẽ đó, chúng tôi quyết định đi vào tìm hiểu đề tài

“*Nhân vật trong bộ tiểu thuyết Bão táp triều Trần*”. Chúng tôi mong muốn góp thêm một tiếng nói, một cách nhìn thoả đáng về một hiện tượng tiểu thuyết độc đáo trên cơ sở nhìn lại những bước đi, lắng nghe những tiếng nói.

Chọn đề tài: “*Nhân vật trong bộ tiểu thuyết Bão táp triều Trần*” của Hoàng Quốc Hải, chúng tôi muốn có cái nhìn rõ hơn về nhân vật lịch sử và nghệ thuật xây dựng nhân vật của ông. Nhằm mục đích góp tiếng nói cá nhân của mình trong việc đánh giá tác giả, tác phẩm trong văn học, đặc biệt là dịp để bản thân người viết luận văn cũng củng cố được nhiều kiến thức quý báu về lịch sử dân tộc và kiến thức chung về lí luận nhân vật trong nghiên cứu và giảng dạy.

Trong nền văn học nước nhà đương đại, tiểu thuyết lịch sử ngày càng đóng vai trò vị trí quan trọng, và có ảnh hưởng sâu rộng tới đời sống xã hội. Đặc biệt tiểu thuyết lịch sử không chỉ có sứ mệnh văn học mà còn nhằm mục đích giáo dục thế hệ trẻ về lịch sử của dân tộc. Nhưng để làm nên thành công của tác phẩm phần lớn là nhà văn đã xây dựng thành công được những hình tượng nhân vật lịch sử. Tuy nhiên cho tới nay chưa có công trình nào nghiên cứu đề cập một cách toàn diện nghệ thuật xây dựng hình tượng nhân vật trong tiểu thuyết lịch sử Việt Nam Những hình tượng của tiểu thuyết lịch sử là những biểu tượng của một thời kì vừa vàng son anh hùng cũng có khi là đau thương của dân tộc. Vì vậy, nghiên cứu đề tài này có ý nghĩa lớn lao trong thời kì đổi mới và hội nhập của nước nhà.

Hiện nay ở chương trình phổ thông có những đoạn tác phẩm trích học của Ngô Sĩ Liên, Lê Văn Hưu... có những nhân vật lịch sử, để hiểu sâu và rõ hơn những đoạn trích này không gì khác là phải tìm hiểu hình tượng nhân vật. Do đó đề tài góp phần vào công việc giảng dạy văn học trung đại ở phổ thông.

Đề tài nếu được thực hiện thành công sẽ góp phần đưa văn học sử tới công chúng, đặc biệt là các hình tượng nhân vật lịch sử còn bí ẩn với nhiều người các cuộc tranh luận và tồn khá nhiều bút mực của các nhà nghiên cứu. Từ đó chúng tôi hy vọng góp phần nhỏ giúp nhà văn, người cầm bút giải đáp câu hỏi “làm thế nào để sáng tạo những tác phẩm và nhân vật lịch sử sống động, chân thực vượt không gian và thời gian như tiểu thuyết lịch sử Trung Quốc”.

Nhân vật là trung tâm của tác phẩm tự sự. Nghiên cứu đề tài này, chúng tôi góp phần sẽ hiểu hơn nghệ thuật của tiểu thuyết lịch sử, và ở góc độ nào đó sẽ phát hiện nét đặc thù của tiểu thuyết lịch sử Việt Nam với tiểu thuyết lịch sử thế giới.

2. Lịch sử vấn đề.

Vấn đề tiểu thuyết lịch sử được Hoàng Quốc Hải tâm sự trên nhiều báo, thông tin đại chúng, những nghiên cứu về *Bão táp triều Trần* thì hầu như chưa có ai. Do vậy trong luận văn này chúng tôi xin giới thiệu một vài bài viết:

Có thể khẳng định, cho đến bây giờ, ông là nhà văn chuyên viết tiểu thuyết lịch sử với những thành tựu nhất định, đặc biệt là khoảng thời gian 400 năm lịch sử Việt Nam triều đại nhà Lý, nhà Trần.

Như vậy, nghiên cứu về nhân vật trong bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần* có lẽ chúng tôi là những người đầu tiên tiếp cận

3. Phạm vi nghiên cứu

Giới hạn trong bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải.

4. Phương pháp nghiên cứu:

5.1 Phương pháp thống kê phân loại.

5.2 Phương pháp tiếp cận hệ thống.

5.3. Phương pháp nghiên cứu liên ngành.

5. Đóng góp của luận văn:

Chúng tôi hệ thống hóa, phân loại nhân vật, phân tích cụ thể nghệ thuật xây dựng nhân vật của tiểu thuyết lịch sử đã được thừa nhận đánh giá cao, phát hiện bổ sung một số khía cạnh để có cái nhìn đầy đủ trọn vẹn về nghệ thuật xây dựng hình tượng nhân vật trong tiểu thuyết lịch sử. Luận văn làm rõ một số phương diện đặc điểm nội dung của nhân vật, đặt trung nghệ thuật xây dựng nhân vật từ nguyên mẫu đến hư cấu, tưởng tượng trong bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần*. Từ những dẫn chứng và phân tích cụ thể, luận văn sẽ góp phần làm sáng tỏ những vấn đề lý thuyết về nhân vật.

Kết quả nghiên cứu của luận văn sẽ là tài liệu tham khảo cho người nghiên cứu, giảng dạy và quan tâm đến thể loại tiểu thuyết lịch sử.

6. Cấu trúc của luận văn:

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Danh mục tham khảo và danh mục tiểu thuyết lịch sử, luận văn gồm ba chương

Chương 1: Tiểu thuyết lịch sử và nhân vật trong tiểu thuyết lịch sử.

Chương 2: Kiểu nhân vật trong bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần*.

Chương 3: Nhân vật qua không gian – thời gian nghệ thuật.

CHƯƠNG 1

TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ VÀ NHÂN VẬT

TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ

1.1. Về thể loại tiểu thuyết lịch sử

Theo chúng tôi, tiểu thuyết lịch sử là sự kết hợp giữa hai yếu tố: tiểu thuyết và lịch sử. Ở yếu tố tiểu thuyết, tác phẩm thể hiện nhân vật trong mối quan hệ phức tạp, đa chiều, ôm chứa phạm vi đời sống rộng lớn. Do

đặc trưng của tiểu thuyết là *hư cấu* nên người viết có thể phát huy khả năng tưởng tượng và sáng tạo mãnh liệt. Ở yếu tố lịch sử, lại khuôn người viết vào giới hạn bám sát tư liệu lịch sử. Đối với người Việt Nam, lịch sử là điều xác quyết, mặc nhiên thừa nhận và nhiều người biết tới. Nếu nghĩ khác đi về lịch sử, “xem lại” lịch sử là hành động “gây hấn” với niềm tin cộng đồng. Vì vậy, tiểu thuyết lịch sử có những yêu cầu riêng khi sáng tạo và nhà văn đứng trước những thử thách không nhỏ. Người cầm bút vừa phải sắm vai nhà lịch sử, vừa phải làm tốt công việc của một nhà tiểu thuyết để biến những nhân vật lịch sử vốn tồn tại như những “mẫu vật hóa thạch” trở nên chân thực, thân gần với cuộc sống thường ngày. Bằng việc “tựa vào” lịch sử như một nguyên tố sáng tạo, tiểu thuyết lịch sử là thể loại văn học nên ưu tiên tính chất hư cấu cốt truyện, nhưng cần tạo cho được cái vẻ giống như thật bởi kết cấu. Bảo đảm cho người đọc tin mọi sự việc đều có thể xảy ra như thế trong quá khứ, đồng thời giúp chúng ta hiểu sâu hơn về quá khứ, hiểu hơn những nguyên nhân, hậu quả của những điều đã xảy ra trong lịch sử. Sự thật của tiểu thuyết lịch sử thống nhất với sự thật lịch sử cuộc đời, nhưng hai thế giới đó không phải là một. Việc đồng nhất hai loại sự thật này, dù chỉ là vô tình cũng làm phương hại đến sự lung linh, đa nghĩa của nghệ thuật. Một người đọc thực sự sẽ không nhầm lẫn tác phẩm viết về lịch sử với công trình khoa học lịch sử. Với ý nghĩa đó, tiểu thuyết lịch sử trở thành mũi khoan thăm dò cuộc sống, khám phá lớp trầm tích phong phú của quá khứ vẫn ẩn náu.

Tiểu thuyết lịch sử là thể loại viết về các sự kiện trong quá khứ, nhưng quá khứ xa hay gần, xa bao lâu thì chấp nhận được? Trong lúc chưa tìm ra được sự thống nhất ý kiến về độ lùi thời gian trong tiểu thuyết lịch sử, chúng tôi đề xuất ý kiến cá nhân. Chúng tôi cho rằng: lịch sử là toàn bộ

những gì đã qua, đã thuộc về quá khứ, được phủ lên bởi lớp thời gian dài mà về đời sống, văn hóa đã khác con người hiện tại.

1.2. Về nhân vật tiểu thuyết lịch sử

Tiểu thuyết lịch sử là những đặc điểm của con người lịch sử được nhà văn sử dụng để xây dựng hình tượng nhân vật trong tác phẩm của mình: hình thức bề ngoài, đặc điểm tính cách, chức vụ, thói quen ứng xử, thời gian, không gian... Dấu ấn lịch sử được đánh giá qua hình tượng nghệ thuật tôn trọng sự chính xác nguyên mẫu đến đâu. Nguyên mẫu thường là “nhân vật có thực mà tác giả lấy làm hình mẫu ban đầu để xây dựng nhân vật văn học của mình”, nguyên mẫu lịch sử được hiểu là con người có tên tuổi thật ngoài đời, là người có bản lĩnh, trí tuệ, khát vọng và chiến công to lớn được lưu danh trong chính sử. Với đời sống tinh thần của dân tộc, họ hiện diện như những tượng đài bất tử, chất chứa tâm vóc và ước ao của tập thể cộng đồng. Họ có thể là những anh hùng kiệt kiệt, mưu lược như Trần Thủ Độ, Trần Hưng Đạo (*Bão táo cung đình, Thăng Long nổi giận* – Hoàng Quốc Hải), Nguyễn Huệ (*Sông Côn mùa lũ* – Nguyễn Mộng Giác), Nguyễn Trãi (*Vàng vạc Sao Khuê* – Hoàng Công Khanh), cũng có khi trở thành “ngghi án” trong lòng người và của triều đình như Hồ Quý Lý (*Hồ Quý Ly* – Nguyễn Xuân Khánh..

CHƯƠNG 2

Kiểu nhân vật trong bộ tiểu thuyết

Bão táp triều Trần

2.1. Đặc điểm chung của nhân vật lịch sử trong bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần*.

Đối với tiểu thuyết nói chung và tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải nói riêng, nhân vật là yếu tố quan trọng, là bộ đỡ cho tác phẩm. Nhận

thức được điều đó Hoàng Quốc Hải đã xây dựng hệ thống nhân vật lịch sử kết hợp hư cấu và tiểu thuyết hóa nhân vật của mình tạo nên hệ thống nhân vật đa dạng, phong phú với đủ tính cách muôn mặt của đời sống. Qua nhân vật nhà văn gửi gắm ý tưởng suy nghĩ của mình về người đời và đời người. Dưới ngòi bút miêu tả của nhà văn, nhân vật hiện lên với đời sống riêng, định mệnh riêng, in đậm dấu ấn sáng tạo của Hoàng Quốc Hải. Bằng trí tưởng tượng, nhân vật xuất hiện trong tác phẩm của ông thật sinh động và chuyển tải thông điệp thâm mỹ của nhà văn. Cũng có khi nhà văn sáng tạo nhân vật hư cấu nhân vật của mình chân thật như hiện diện ngoài cuộc đời thực như một hình ảnh lí tưởng. Nhân vật ấy dù sâu sắc, có sức ám ảnh lớn đến đâu đi nữa thì nó vẫn là sản phẩm chủ quan của nhà văn, không nên phán xét và đồng nhất với con người lịch sử.

Tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải tái hiện cuộc sống với tất cả chi tiết như thật, bên cạnh đó còn có cả thi vị hóa, lãng mạn hóa, và không né tránh miêu tả việc con người ở góc độ khuyêm khuyết, những thói tật, khuyết tật. Vì vậy tiểu thuyết của ông có khả năng *miêu tả cuộc đời một cách chi tiết giống như thật, nó kéo con người lịch sử xích lại gần, bớt trang nghiêm, thần thánh hóa*, nói khác đi nhân vật trong *Bão táp triều Trần* dù là anh hùng, là vĩ nhân cũng đều mang đặc điểm của con người đời thường thế tục. Miêu tả thế giới bên trong, phân tích tâm lí là thế mạnh của tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải.. Nhà văn dùng khả năng hư cấu, tưởng tượng của mình để phục sinh và thổi linh hồn cho nhân vật, bắt nó phải phục vụ tác phẩm nghệ thuật của mình. Con người lịch sử đi vào trang văn của cuộc sống hiện đại thông qua sự miêu tả con người nghệ sĩ, họ trở thành nhân vật văn học – lịch sử với số phận điển hình, sống động.

2.2. Kiểu nhân vật hành động.

Hoàng Quốc Hải đứng trên lập trường muốn trung thành với lịch sử đã đưa vào tác phẩm của mình cái nhìn của nhà sử học. Nội dung phản ánh của tiểu thuyết là những điều được chép trong sách sử, trong chính sử, vốn tồn tại bên trong cộng đồng xưa nay. Rất nhiều nhân vật của ông được xây dựng trên tinh thần tôn trọng sự thật lịch sử. Miêu tả kiểu nhân vật in đậm dấu ấn lịch sử được xác định bằng việc sử dụng nguyên mẫu lịch sử trong bộ *Bảo táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải. Tiêu biểu trong *Bảo táp triều Trần* là *Bảo táp cung đình* và *Vương triều sụp đổ*. Kiểu nhân vật hành động là đặc điểm xuất hiện nhiều trong tiểu thuyết *Bảo táp triều Trần*. Ưu điểm của nhân vật này là khẳng định được phẩm chất sáng ngời cùng khát vọng cống hiến của người anh hùng dân tộc qua những trận chiến với kẻ thù. Song kiểu nhân vật in đậm dấu ấn lịch sử chủ yếu với tính cách một chiều, “đơn trị”. Nhân vật khiến người đọc phải suy nghĩ và cảm phục về tài năng, nhưng vẫn thấy chiều sâu, đời sống tâm lí con người còn ở mức sơ lược, nhân vật vì thế *đậm chất sử thi* mà *nhạt chất tiểu thuyết*.

2.3. Kiểu nhân vật tính cách.

2.3.1. Tính cách phức tạp.

Hoàng Quốc Hải đã lựa chọn kĩ lưỡng các chi tiết cần đưa vào tác phẩm, sao cho đối tượng được miêu tả hiển hiện cụ thể, sống động trước sự hình dung của bạn đọc. Đặc điểm này của nhân vật là nhân tố giúp tiểu thuyết lịch sử thoát khỏi khuôn hình của truyện kể lịch sử. Nhà văn cố gắng thêm thắt cho nhân vật nhiều yếu tố về tính cách để chúng đầy đặn, chân thực hơn so với nguyên mẫu. Các biện pháp nghệ thuật nếu được kết hợp nhịp nhàng trong khi miêu tả sẽ giúp độc giả hình dung về nhân vật dễ dàng, từ đó hé mở những điều thâm kín sâu xa, của tính cách con người.

Tùy thuộc vào dụng ý nghệ thuật của nhà văn có nhiều cách miêu tả nhân vật khác nhau, từ đó chuyển tải tối ưu quan điểm sáng tác của nhà văn về các giá trị cuộc sống.

2.3.2. Đời sống tư tưởng, tâm hồn phong phú.

Đời sống tâm lí là toàn bộ suy nghĩ, ước muốn thầm kín bên trong của con người, không dễ bày tỏ cùng người khác. Cuộc sống luôn tồn tại những chuẩn mực do xã hội và cộng đồng quy định, để phù hợp với những chuẩn mực ấy, cá nhân nhiều khi phải mang “chiếc mặt nạ” để che đi phần bản chất thực bên trong. Con người sẽ thành thực nhất khi đối diện với chính mình, mọi sự sám hối, thổ lộ khi ấy đều là nhu cầu tự thân. Nỗi niềm ấy có khi là niềm vui, một sự thỏa mãn, nhưng phần lớn vẫn là day dứt, mất mát buồn đau không dễ san sẻ. Tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải có xu hướng thâm nhập vào đời sống tâm lí con người bằng nhiều cách. Trong cái nhìn của nhà tiểu thuyết, dù là người ở đỉnh cao nhất của sự thành đạt, trước khi lên bục vinh quang họ là một con người. Muôn dân nhìn vào trong bộ trang phục của sự vinh hoa, phú quý nhưng chắc gì đã nắm bắt được họ là ai, họ đang nghĩ gì. Sự thực sau mỗi vai hành động thường là con người suy tư, đời sống nội tâm phức tạp. Tiểu thuyết của Hoàng Quốc Hải đậm tính nhân văn khi nhìn nhận con người ở phần khuất lấp, khó nắm bắt ấy.

2.4. Kiểu nhân vật bi kịch.

2.4.1. Những ông hoàng, đại công tử với cuộc đời bi kịch.

Trong tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải xuất hiện hàng loạt nhân vật là những ông hoàng, đại công tử rơi vào bi kịch, từ những vai chính đến những vai phụ, là ông vua già Nghệ Tôn, Thuận Tôn, Chiêu thánh hoàng hậu Lí Chiêu Hoàng rồi cả đức vua Trần Cảnh, cuộc sống rơi vào những bi kịch đau đớn, bi hài “cười ra nước mắt”.

Tác giả Hoàng Quốc Hải đã dụng công và rất thành công trong việc làm nổi bật số phận bị động, đầy chua chát của những ông vua cuối triều Trần. Tác phẩm toát lên cái nhìn theo chiều sâu triết lí: không phải con người nào sinh ra làm vua đều sướng, không phải con người nào cũng có khả năng chọn cho mình cuộc sống hạnh phúc.

2.4.2. Những công chúa, hoàng hậu với số phận bất hạnh, đáng thương.

Sau những cơn chuyển mình dữ dội của đất nước, số phận cộng đồng thường có chiều hướng tốt lên, những số phận cá nhân thì không hoàn toàn như thế. Có những con người nằm ngoài quy luật tất yếu của lịch sử. Họ trở thành nạn nhân của cơn bão thời đại cuốn trôi. Lịch sử rất có thể sẽ bỏ qua những số phận như thế, Nhưng văn học thì không thể, nó hướng tới những mảnh đời đau khổ để chia sẻ cảm thông.

2.4.3. Những trí thức với thân phận dạt trôi, thất thế.

Trong bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* đã miêu tả và thể hiện những số phận éo le của người trí thức thời “thiên úy” (trời đất điên đảo) không được trọng dụng lại còn bị khinh rẻ. Đó là cảnh đất nước lâm than mà nhân tài không được trọng dụng bị bỏ phí, không nghe lời hiền tài thì ắt hẳn người hiền tài bỏ đi. Việc nhà văn đem cái nhìn vi mô để phải ánh lịch sử vĩ mô là cái nhìn đậm giá trị nhân sinh.. Nhờ cảm hứng thế sự mà tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải đã thể hiện được mọi khía cạnh chìm khuất trong tâm hồn con người – nơi mà ánh sáng chính sử không soi tới. Cái nhìn từ góc độ đời tư của tiểu thuyết đã kéo những bậc thần thánh lại gần đời thường. Thực ra đây không phải là thóc mách chuyện thâm cung bí sử của lịch sử mà là nhu cầu cần thiết phải phản ánh số phận các nhân vật, từ đó đưa ra cách đánh giá về các vấn đề của thời đại.

2.5. Nhân vật hư cấu

Bão táp triều Trần của Hoàng Quốc Hải chúng tôi thấy bên cạnh xây dựng những con người có thật trong lịch sử, các tiểu thuyết của ông còn xây dựng kiểu nhân vật hoàn toàn hư cấu. Đây là những con người không có tên trong lịch sử, do trí tưởng tượng của nhà văn tạo ra. Nhân vật kiểu này hiện diện ít trong tác phẩm tiểu thuyết lịch sử thông thường, chủ yếu có mặt trong các sáng tác có sự hòa trộn giữa tiểu thuyết lịch sử với tiểu thuyết văn hóa, phong tục như trong *Mẫu Thượng ngàn* của Nguyễn Xuân Khánh. Nhưng trong tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải, nhà văn đã xây dựng được nhân vật hư cấu làm cái phong nền để trình bày quan niệm về những giá trị tốt đẹp trong quá khứ. Chính điều này làm nên sự hấp dẫn của tiểu thuyết Hoàng Quốc Hải.

2.6. Ý nghĩa của nhân vật

Nhân vật là hình tượng trung tâm của tác phẩm văn học, là nơi nhà văn thể hiện tài năng quan sát và phản ánh cuộc sống của bản thân. Đằng sau *Bão táp triều Trần* luôn tồn tại quan điểm, triết lí của Hoàng Quốc Hải về vấn đề xã hội nhân sinh của con người.... Lịch sử không phải là cái gì đã diễn ra một cách xác định để nhà văn đưa ra cho độc giả phán xét cuối cùng. Các nhân vật và sự kiện lịch sử trong tác phẩm luôn ở trạng thái động được soi ngắm từ nhiều phía. Các nhân vật Trần Thủ Độ, Trần Huyền Trân, Trần Nguyên Đán và Trần Nghệ Tông...Không chỉ là nhân vật “đơn nghĩa”, đại diện cho sử gia phong kiến vẫn đánh giá từ trước tới nay.

Đối với mỗi sự kiện và nhân vật lịch sử có thể tồn tại nhiều cách đánh giá dưới nhiều góc độ khác nhau. Tiểu thuyết lịch sử của ta thời kì trung đại thường đứng trên lập trường cụ thể để khẳng định hoặc phủ định. Điều này xuất phát từ chỗ coi lịch sử đã hoàn tất và người viết tiểu thuyết

lịch sẽ phân xét lịch sử đứt khoát theo một quan điểm nào đó dưới hình thức trần thuật khách quan. Tiểu thuyết của Hoàng Quốc Hải đã nhìn nhận sự việc dưới cái nhìn triết học biện chứng đã không ngừng chất vấn hoài nghi lịch sử; tại sao nó diễn ra thế này mà không phải thế khác?

Hoàng Quốc Hải luôn ý thức được cần thiết đưa ra góc nhìn riêng trong tác phẩm của mình, từ đó gọi thêm những góc nhìn riêng trong tác phẩm của mình, đó là một cái nhìn *nhân vật được nhìn soi ngắm dưới nhiều góc độ, đa chiều, vừa anh hùng, vừa lại rất chân thực đời thường, đúng với nghĩa con người hơn, là con người đa diện*. Từ đó gọi mở thêm những góc nhìn khác để bạn đọc cùng suy ngẫm. Với tiểu thuyết gia, sự kiện lịch sử nào cũng hàm chứa rất nhiều khả năng mà ta chưa nghĩ đến. Bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* đã cố gắng nhận thức khám phá lớp ý nghĩa tiềm ẩn của cuộc sống con người, đồng thời cung cấp thêm cách nhìn mới về những sự kiện vốn quen thuộc trong quá khứ. Qua đó giúp người đọc có thêm cảm nhận suy tư về điều tưởng như đã hoàn toàn xác định.

Tiểu kết

Kiểu nhân vật lịch sử, kiểu nhân vật in đậm dấu ấn tiểu thuyết và kiểu nhân vật hoàn toàn hư cấu là những đặc điểm nổi trội nhất trong mỗi chúng ta khi đọc bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải

2.7. Nghệ thuật thể hiện tính cách:

2.7.1. Xây dựng nhân vật lịch sử qua những chi tiết miêu tả ngoại hình, diện mạo.....

2.7.1.1. Tính cách nhân vật với miêu tả ngoại hình, hành động.

Miêu tả nhân vật thông qua ngoại hình, hành động là đặc điểm nổi bật của tiểu thuyết lịch sử, đến với tiểu thuyết lịch sử của Hoàng Quốc Hải ta lại càng thấy rõ. Bút pháp ước lệ ngoại hình, kết hợp với miêu tả chi tiết và giới thiệu tiểu sử cá nhân. Thủ pháp này thường được sử dụng để miêu tả ngoại hình của những con người có quý tướng, có tài kiệt xuất. Bất cứ nhân vật nào trong *Bão táp triều Trần* đều có ngoại hình, hành động để phân biệt người này với người khác. Cách thể hiện chân dung và hành động nhân vật là một dấu hiệu phản ánh rõ ý đồ của tác giả trong việc tái hiện, miêu tả con người, cũng có ý nghĩa gắn với một quan niệm. Cách thể hiện chân dung và hành động nhân vật là một dấu hiệu phản ánh rõ quyền lực của tác giả trong việc tái hiện, miêu tả con người, cũng có ý nghĩa gắn với một quan niệm về con người mà tác giả muốn thể hiện. Nhà văn có thể xây dựng nhân vật trực tiếp qua ngôn ngữ kể chuyện, có khi gián tiếp qua cái nhìn của nhân vật khác. Ngoại hình, hành động được miêu tả qua các đoạn ngắn hoặc có thể nằm rải rác, xen kẽ qua các chương, đoạn, qua những tình huống và hoạt động khác nhau của nhân vật. Ngoại hình được thể hiện sinh động sẽ góp phần bộc lộ tính cách, có tác dụng cá biệt hóa nhân vật.

2.7.1.2. Miêu tả nhân vật dưới cái nhìn nhân vật khác

Với bất cứ cuốn tiểu thuyết lịch sử nào thì hành động là sự thể hiện rõ nhất tính cách và bản lĩnh của một con người. Hành động là yếu tố, là cơ sở cơ bản nhằm bộc lộ tính cách mà con người là yếu tố thúc đẩy sự diễn tiến của cốt truyện trong tác phẩm. Hành động của nhân vật được hiện lên qua cách đánh giá, nhìn nhận của nhiều người, ở các phe cánh khác nhau.

2.7.1.3. Xây dựng nhân vật qua đời sống nội tâm, tâm linh.

Nội tâm là khái niệm chỉ “toàn bộ cuộc sống bên trong nhân vật, đó là những tâm trạng, suy nghĩ, cảm xúc, cảm giác, những phản ứng tâm lí

của bản thân nhân vật trước cảnh ngộ, tình huống mà nhân vật chứng kiến hoặc thể hiện trên bước đường đời của mình”

Khám phá cõi vô thức trong con người được coi là thủ pháp nghệ thuật miêu tả tâm lí đặc sắc trong bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần* để khai thác thế giới nội tâm đầy bí ẩn của con người, để thấy cái lắng sâu, khuất lấp ở mỗi con người.

2.7. Ngôn ngữ nhân vật:

2.7.1. Ngôn ngữ đời sống nhiều màu sắc, cá tính

Ngôn ngữ là chất liệu không thể thiếu của văn học, sự sáng tạo của tác phẩm văn học đều bắt nguồn từ ngôn từ. Thành công của bộ tiểu thuyết lịch sử *Bão táp triều Trần* là việc Hoàng Quốc Hải đã tái hiện được diện mạo triều đại Trần với những biến cố, xây dựng được những nhân vật mang tư tưởng thời đại, và để góp phần làm nên thành công ấy Hoàng Quốc Hải sử dụng lớp ngôn từ đời sống giàu sắc, giàu cá tính và tiêu biểu cho từng nhân vật.

2.7.2. Đối thoại:

Đối thoại là thủ pháp được sử dụng khá phổ biến trong tiểu thuyết của Hoàng Quốc Hải. Theo Bakhatin, nguyên tắc của đối thoại là sự ngang nhau của các tiếng nói và ý thức bắt đầu ở đâu thì ở đó có đối thoại. Thông qua ngôn ngữ đối thoại, độc thoại các trạng thái biểu hiện tâm lí của con người có chiều sâu, hiện thực cuộc sống được cụ thể một cách sinh động. Hoàng Quốc Hải đã sử dụng đối thoại như biện pháp thể hiện nhân vật khách quan toàn diện

2.7.3. Độc thoại nội tâm

Độc thoại nội tâm cũng được Hoàng Quốc Hải khai thác sâu làm cho nhân vật của mình hiện lên thật chi tiết sống động với những trắc trở nghĩ

suy, và đặc biệt là tạo ra tính cách riêng của nhân vật. Thông qua việc động thoại nội tâm nhà văn có thể du hành trong tâm tưởng của nhân vật khám phá nội tâm sâu sắc nhân vật với những ý nghĩ thâm kín

CHƯƠNG 3

NHÂN VẬT QUA KHÔNG GIAN – THỜI GIAN

NGHỆ THUẬT

Không gian, thời gian lịch sử với nhân vật lịch sử: Tiểu thuyết lịch sử là những tác phẩm viết về quá khứ, nên việc sử dụng không gian, thời gian có nguyên mẫu lịch sử là tất yếu. Không gian sống của con người lịch sử còn là con đường, trận địa, nơi hội họp, chốt giặc... Những không gian này vừa là phong nền cho nhân vật xuất hiện, hành động, ảnh hưởng đến từng đối tượng, từng cuộc đời, đồng thời là nơi con người thể hiện tâm lí và tính cách. Thời gian lịch sử trong tiểu thuyết thường là thời gian biên niên với mốc ngày, tháng, năm xảy ra sự kiện lớn của đất nước. Đó là thời gian của quá khứ, cũng có khi là thời gian sinh hoạt được đặc trưng bởi tính thực tại và sự kiện được nhắc đến. Đôi khi thời gian lịch sử được biểu hiện bằng quan hệ hai thời điểm, có tính nhân quả.

3.1. Nhân vật qua không gian nghệ thuật:

3.1.1. Không gian cung đình, triều chính.

Không gian này xuất hiện khá nhiều trong tác phẩm của Hoàng Quốc Hải. Qua không gian cung điện triều chính sẽ giúp chúng ta hiểu hơn con người tính cách của nhân vật, những ông vua sáng, quân tử hay những tên vua tầm tối. Thông qua không gian này, số phận đáng thương, bất hạnh của nhân vật đã trở thành nỗi ám ảnh cho người đọc. Không gian lịch sử đã in đậm dấu ấn, chi tiết qua từng số phận như vậy.

3.1.2. Không gian chiến trận, loạn lạc.

Bão táp triều Trần dày đặc không gian chiến trận loạn lạc của đời sống, con người Việt Nam dưới triều Trần thế kỉ XIII - XIV. Tác giả đã xây dựng không gian chiến trận để tô đậm những con người dũng tướng.

3.2 Nhân vật qua thời gian nghệ thuật.

3.2.1. Nhân vật theo thời gian biên niên sử

Dựa vào những cứ liệu lịch sử, các sự kiện, biến cố, hành động của nhân vật luông được Hoàng Quốc Hải đặt trong mốc thời gian cụ thể, xác thực, sự việc nào có trước nói trước, sự kiện nào xảy ra sau nói sau. Đây là kiểu thời gian được sử dụng nhiều với nhân vật lịch sử. Nó đem tới hình ảnh con người xã hội, hành động, con người của những chiến công của họ.

3.2.2. Nhân vật theo thời gian tâm lí

Bên cạnh kiểu thời gian lịch sử gắn liền với các sự kiện lịch sử, Hoàng Quốc Hải còn xây dựng kiểu thời gian tâm lí tâm trạng của nhân vật là những hồi ức nhớ lại của nhân vật. Đặc biệt trong tác phẩm *Huyền Trân công chúa* nhà văn miêu tả một tâm hồn trẻ trung, vui vẻ của Huyền Trân lấy Chế Mân theo lời hứa hôn của vua cha để đổi lấy mối quan hệ bang giao giữ hai dân tộc và món quà tặng là hai châu Ô, Lý làm quà cưới. thời gian tâm lí nhà văn như muốn miêu tả sâu sắc tâm lí nhân vật, thể hiện rõ chủ đề của tác phẩm.

PHẦN KẾT LUẬN

Thực hiện đề tài “Nhân vật trong bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải”, của chúng tôi xin giải quyết một số vấn đề sau đây:

1. Quá trình sáng tác *Bão táp triều Trần* của Hoàng Quốc Hải với bao trăn trở, khó khăn vất vả để đi tìm sự thật lịch sử vương triều Trần. Nhà

văn đã tái hiện được cả một triều đại vàng son của dân tộc Đại Việt với những chiến công với những tấm gương anh hùng, đã đi vào tác phẩm thật chân thực và sống động. Viết về một giai đoạn lịch sử nhưng Hoàng Quốc Hải không xem việc tái hiện lịch sử làm mục đích. Lịch sử có khi chỉ là cái cớ để tác giả bộc lộ những suy nghĩ của mình. Đọc bộ tiểu thuyết *Bão táp triều Trần* người đọc dễ dàng nhận ra lịch sử không hẳn là những điều đã biết mà còn chứa đựng những đích dắc đầy tính bất ngờ. Đó là bức tranh lịch sử có sự hòa trộn chính sử và dã sử, những sự kiện và huyền thoại, huyền tích dân gian.....Các nhân vật lịch sử vừa là chính họ vừa lại hóa thân cho những điều tác giả muốn nói.

2. Nhân vật văn học là sự thể hiện quan niệm nghệ thuật của nhà văn về con người. Tiểu thuyết lịch sử ngoài khả năng tái hiện bức tranh toàn cảnh cuộc sống xã hội còn có khả năng đi sâu khám phá số phận con người. Trong *Bão táp triều Trần*, Hoàng Quốc Hải đã tiếp cận lịch sử khác trước. Tác giả đã rọi cái nhìn nhân văn lên toàn bộ hệ thống nhân vật. Trải qua những biến cố trọng đại của dân tộc, nhân vật trong thế giới nghệ thuật của Hoàng Quốc Hải mới khẳng định được mình. Các nhân vật trong *Bão táp triều Trần* đều có những số phận những mảnh riêng rất đời, mỗi một con người lại mang một tính cách hành động được miêu tả hết sức sinh động. Trong *Bão táp triều Trần*, tính cách nhân vật không đơn giản mà luôn có xu hướng phức tạp và đa diện. Nhà văn đã khai thác một số kiểu nhân vật khá độc đáo nhằm thể hiện ý đồ nghệ thuật của mình. Qua xem xét, chúng tôi thấy các kiểu nhân vật: nhân vật tính cách, nhân vật hành động, nhân vật hư cấu. Trong những kiểu nhân vật đó thì kiểu nhân vật tính cách có vị trí và vai trò trung tâm trong tác phẩm, là nguồn gốc để lí giải, cắt nghĩa nhiều vấn đề phức tạp trong tính cách và số phận con người.

Có thể khẳng định, Hoàng Quốc Hải là một nhà văn có cái nhìn mới mẻ, và ông đã nỗ lực vượt bậc để hoàn thiện và tự làm mới văn chương của mình. Nhà văn đã kết hợp hài hòa giữa yếu tố truyền thống và yếu tố hiện đại, luôn suy tư trăn trở để có cách tiếp cận lịch sử vừa truyền thống vừa hiện đại để nói về những vấn đề lớn lao của đời sống hiện đại ngày nay. Cái mới trong nghệ thuật xây dựng nhân vật của nhà văn là nhìn ngắm nhân vật dưới nhiều góc độ và gửi gắm vào đó là tư tưởng, hoài bão của mình. Nhà văn đã vượt ra khỏi những quy chuẩn đạo đức, chính trị để nâng tác phẩm của mình lên tầm nhân văn, nhân loại, đặt ra những câu hỏi bức thiết cho đất nước, dân tộc thời kì đổi mới hôm nay. Cái truyền thống phải hòa nhập với cái mới ra sao? Đây là cội nguồn của sức mạnh để dân tộc có thể trường tồn, đổi mới phát triển? Để trả lời được những câu hỏi ấy, mỗi trang văn của ông như một bức tranh lịch sử vừa kì vĩ vừa bi thương và có cả cái bi hài. Có cái khốc liệt dữ dội của lịch sử, chính trị, mưu mô, cũng có cái lãng mạn, sâu lắng, âm u, huyền bí của tôn giáo, có cái thăng hoa, lên hương, ngây ngất của tình yêu và cũng đầy trang viết đầy bi kịch, của số phận con người.

3. *Bão táp triều Trần* được tổ chức bằng một cấu trúc đa tầng. Tại đây, có sự xen cài giữa thực và ảo, giữa tính xác thực tư liệu và tính tượng trưng. Về ngôn ngữ nghệ thuật, đặc biệt là ngôn ngữ nhân vật qua đối thoại và độc thoại, Hoàng Quốc Hải đã có nhiều sáng tạo mới mẻ. Nhà văn tự cho nhân vật nói năng (qua đối thoại) và tự bộc lộ thế giới nội tâm (qua độc thoại) nhằm thể hiện những đặc điểm phong phú và đa dạng về tính cách – cá tính với các lớp ngôn ngữ đời sống nhiều màu sắc, giàu cá tính... Nhờ thế, những nhân vật tiểu thuyết của ông hiện lên rất phong phú và sinh động trong sự hình dung của bạn đọc.

Bão táp triều Trần đã xây dựng một một hệ thống nhân vật đa dạng, phong phú sinh động và nhiều kiểu loại. Mỗi nhân vật lại có nét cá tính riêng không lặp lại. Có nhân vật đại diện cho nhân vật lịch sử, có nhân vật vừa đậm chất lịch sử vừa đậm chất hư cấu, có nhân vật hư cấu làm nổi rõ ý nghĩa của nhân vật với thời đại. Thông qua nghệ thuật xây dựng nhân vật lịch sử nhà văn đã phản ánh cả một thời kì lịch sử hào hùng trong quá khứ. Đồng thời muốn đưa ra một ý nghĩa phổ quát: con người ở thời nào cũng vậy, trước tiên phải có tình yêu đất nước, yêu con người, sẵn sàng xả thân vì sự yên ổn, cường thịnh của đất nước sẽ là con người tốt, đáng kính, đáng trọng. Đó là cái nhìn về nhân vật khác hẳn cái nhìn truyền thống của văn học trung đại về nhân vật lịch sử chủ yếu thần thoại thần thánh hóa nhân vật. Dưới ngòi bút của Hoàng Quốc Hải nhân vật lịch sử được soi chiếu từ nhiều chiều có cả anh hùng lẫn đời thường, giản dị, cả những bi kịch riêng tư hết sức con người.

Hoàng Quốc Hải đã khẳng định được tài năng khi sáng tạo tiểu thuyết trường thiên không chỉ nói về lịch sử mà còn cả về những vấn đề triết luận. Có lẽ đây là cuốn tiểu thuyết lịch sử làm nền tảng động lực để ông cho ra đời tiếp bộ *Tiểu thuyết lịch sử Tám vị vua triều Lý*. Qua việc nghiên cứu tác phẩm của Hoàng Quốc Hải chúng tôi thấy có thể có nhiều cách tiếp cận khác khi tìm hiểu tiểu thuyết lịch sử, ví như hướng nghiên cứu phối hợp chặt chẽ liên ngành văn học và văn hóa học, hay văn học hiện đại và văn học dân gian...Hi vọng rằng, những tìm hiểu về nhân vật lịch sử trong tiểu thuyết của Hoàng Quốc Hải của luận văn này sẽ góp một tiếng nói nhỏ vào tiến trình nghiên cứu tiểu thuyết lịch sử Việt Nam.